

ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ ΜΙΛΓΚΡΑΜ: Η ΥΠΑΚΟΗ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ

✘ Μέχρι που μπορεί να φτάσει ένας κοινός άνθρωπος υπακούοντας μια ανώτερη αρχή;

Μέχρι ποιου σημείου είναι ικανός να παίρνει αποφάσεις ανεξάρτητα από τον περίγυρό του και τις προταγές που δέχεται από μία αρχή εξουσίας;

Πως μπορεί να αντιδράσει σε καταστάσεις πίεσης και κρίσης;

Αν το πείραμα κοινωνικής ψυχολογίας του καθηγητή Μίλγκραμ ήταν σωστό, η αντίσταση ενός μέσου ανθρώπου μπροστά σε μία κατάσταση φόβου και πίεσης, είναι απέναντι σε οποιαδήποτε εξουσία, εξαιρετικά μικρή.

Στο πείραμα αυτό, αποδείχτηκε η ανικανότητα της ευρείας μάζας του πληθυσμού να αντιταχθεί απέναντι σε οποιοδήποτε είδος εξουσίας, υπαρκτό ή φαντασιακό.

Ο Στάνλει Μίλγκραμ καθηγητής ψυχολογίας του πανεπιστημίου του Γέιλ διεξήγαγε το πείραμα το 1961.

Επρόκειτο, όπως πληροφορούσε τους συμμετέχοντες για ένα πείραμα σχετικά με τις δυνατότητες της ανθρώπινης μνήμης.

Στην πραγματικότητα επρόκειτο για ένα πείραμα μελέτης της υπακοής στην εξουσία και της βίαιας συμπεριφοράς που μπορεί να προκύψει από ανθρώπους υπεράνω πάσης υποψίας σε συνθήκες πίεσης και φόβου δημιουργούμενου από μία ανώτερη αρχή.

Επί πληρωμή λοιπόν (4 δολάρια την ώρα) κάποιοι φοιτητές δέχθηκαν να παίξουν το ρόλο του «δασκάλου», έχοντας στη διάθεσή τους μία γεννήτρια που διοχέτευε ηλεκτρικό ρεύμα στον «μαθητευόμενο» σε αυξανόμενες δόσεις, οι τελευταίες εκ των οποίων θανατηφόρες. Ο Μίλγκραμ ήταν στο ίδιο δωμάτιο με τον «δάσκαλο» παίζοντας τον ρόλο της «ανώτερης αρχής», της υπεύθυνης για το πείραμα εξουσίας.

Ο «μαθητευόμενος» ήταν για τις ανάγκες του πειράματος

ηθοποιός.

Ο «μαθητευόμενος» υποβάλλοταν σε ένα τεστ μνήμης. Ο «δάσκαλος» του έλεγε ζεύγη λέξεων τα οποία ήταν υποχρεωμένος να απομνημονεύει.

Στην συνέχεια ο «δάσκαλος» ανέφερε μία λέξη, και ο «μαθητευόμενος» έπρεπε να αναφέρει την αντίστοιχή της, από τέσσερις πιθανές απαντήσεις.

Σε κάθε λάθος λέξη ο «δάσκαλος» ήταν υποχρεωμένος να ανεβάζει κατά 15 volt την ένταση που διοχέτευε η γεννήτρια στον «μαθητευόμενο».

Πρέπει να αναφερθεί ότι πάνω στη γεννήτρια υπήρχαν αντίστοιχες ενδείξεις ώστε να ξέρει πολύ καλά ο «δάσκαλος» τι **συνέπειες** μπορεί να υπάρξουν στον «μαθητευόμενο». Οι δύο τελευταίες ενδείξεις, των 435 και 450 βολτ είχαν την ένδειξη «XXX» που σήμαινε θάνατο. Επιπλέον οι αντιδράσεις του «μαθητευόμενου» που ήταν ηθοποιός ήταν επίτηδες τέτοιες ώστε να καθίσταται σαφές στο βασανιστή του η άσχημη σωματική και ψυχολογική του κατάσταση από το ηλεκτρικό ρεύμα που δεχόταν.

Συνήθως ο «μαθητευόμενος» ξεκίναγε καλά στο τεστ, αλλά όσο οι λέξεις πέρναγαν, άρχιζε να δυσκολεύεται, να κάνει λάθη και να μη θυμάται. **Τα λάθη αυξάνοταν και μαζί και τα βολτ** που διοχέτευε ο «δάσκαλος». Αλλά και κάποιοι που άκουγαν τον βασανιζόμενο να διαμαρτύρεται και να ουρλιάζει και δεν δέχτηκαν να συνεχίσουν, είχαν την παρότρυνση της «εξουσίας», του καθηγητή Μίλγκραμ.

Ο Μίλγκραμ χρειάστηκε να πιέσει κάποιους από τους «δασκάλους» προκειμένου να αυξήσουν την ένταση των βολτ όταν τα λάθη συνεχιζόταν. Κάποιοι συνέχιζαν κάτω από πίεση το πείραμα-βασανισμό, ενώ οι περισσότεροι συνέχιζαν ανακουφισμένοι τις ηλεκτροφόρες δόσεις, όταν έπαιρναν τη διαβεβαίωση από την «ανώτερη αρχή», ότι αυτή είναι η απολύτως υπεύθυνη: «Συνεχίστε, εγώ είμαι ο υπεύθυνος» είπε σε κάποιους βασανιστές ο Μίλγκραμ.

Ο «μαθητευόμενος» – βασανιζόμενος άρχισε να διαμαρτύρεται πολύ έντονα στις δόσεις άνω των 150 βολτ, ενώ κοντά στα 300 βολτ άρχισε να δείχνει πλήρη άρνηση να συνεργαστεί πλέον με τον βασανιστή του. **Καθώς τα βολτ πλησιάζουν τα 400 ο βασανιστής συνεχίζει, έστω και αν ο βασανιζόμενος έχει σταματήσει να αντιδρά, πιθανώς να έχει μείνει αναίσθητος ή ακόμα και να έχει πεθάνει.**

Τα αποτελέσματα όμως του πειράματος σχετικά με την υπακοή στην ανώτατη αρχή, ήταν **σοκαριστικά.**

Σε έρευνες και δημοσκοπήσεις που είχε διεξάγει ο Μίλγκραμ προ του πειράματος, οι ερωτηθέντες είχαν εκτιμήσει πως **ούτε το 0,01% των συμμετεχόντων σε ένα τέτοιο πείραμα θα έφταναν να διοχετεύσουν μια θανατηφόρα «δόση» των 450 βολτ.** Η γενικευμένη θεωρία που επικρατούσε μέχρι τότε στους ψυχολόγους, επηρεασμένη κυρίως από μελέτες των θηριωδιών των Ναζί στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν ότι έπρεπε να είναι κάποιος τρελός ή ψυχοπαθής προκειμένου να φτάσει στο σημείο να σκοτώσει άνθρωπο.

Τα αποτελέσματα στο πείραμα όμως ήταν τελείως διαφορετικά και αρκούντως ανησυχητικά. **Μόλις το 5% των «δασκάλων» – βασανιστών αρνήθηκαν να συνεχίσουν το πείραμα έως το τέλος.** Το **63%** (οι 26 από τους συνολικά 40) **έφτασε –με πίεση του Μίλγκραμ ή όχι- να διοχετεύσει και τη θανατηφόρα δόση. Όλοι ανεξαιρέτως, ξεπέρασαν τα 300 βολτ.**

Ο «μαθητευόμενος» – βασανιζόμενος ως ηθοποιός αντιδρούσε κατάλληλα σε κάθε νέα δόση. Οι «δάσκαλοι» παρά το γεγονός ότι ήξεραν ότι υπάρχει πιθανότητα να σκοτώσουν τον βασανιστή, συνέχιζαν να ακούν τον Μίλγκραμ, που είχε στο πείραμα το ρόλο της ανώτερης αρχής.

Ο Μίλγκραμ δέχτηκε πάρα πολλές κατηγορίες για την ηθική πλευρά του πειράματος, έστω και αν την ίδια περίοδο διεξάγονταν στην αμερικανική επικράτεια δεκάδες παρόμοια άλλα πειράματα.

Το πείραμά του όμως απέδειξε την ισχύ της θεωρίας του

κονφορμισμού, σύμφωνα με την οποία, όταν ένας πολίτης είναι ανίκανος να πάρει αποφάσεις σε καταστάσεις πίεσης και κρίσης, μοιραία υπακούει τις εντολές κάποιου ανώτερου στην ιεραρχία, στην προκειμένη περίπτωση του Μίλγκραμ, ο οποίος δρούσε σαν ανώτατη αρχή των βασανιστών – «δασκάλων».

Απέδειξε επίσης την αίσθηση υπακοής στην οποία υπόκειται μεγάλο μέρος του πληθυσμού σε καταστάσεις πίεσης.

Ο Μίλγκραμ συμπέρανε ότι σε κατάσταση κρίσης, στην ώρα δηλαδή διεξαγωγής του πειράματος, οι περισσότεροι έβλεπαν τους εαυτούς τους απλώς ως **εκτελεστικά όργανα κάποιας ανώτερης αρχής**, χωρίς να θεωρούν εαυτούς υπεύθυνους για τις πράξεις τους.

Ο βασανιστής δηλαδή υπάκουγε απλώς τον πειραματιστή, θεωρώντας μάλιστα πως αυτός θα είναι ο υπεύθυνος για οτιδήποτε συμβεί στο θύμα. Κατά τον Μίλγκραμ **η απόσχιση της προσωπικής ευθύνης αποτελεί και την κρίσιμη «καμπή» στα όρια υπακοής** – και άρα μετέπειτα χειραγώγησης – του ατόμου.

Το πείραμα του Μίλγκραμ επανήλθε πολλές φορές στην επικαιρότητα, τόσο στις φιλικές της Ουάσινγκτον χούντες της Λατινικής Αμερικής που ξεκίνησαν εκείνη την εποχή (από τη Βραζιλία το 1964 και τις χώρες του Νότιου Κώνου αργότερα), όσο και στις πρακτικές του στρατού των Η.Π.Α. στο Βιετναμ και ιδίως στη σφαγή του Μάι Λάι.

Σε αντίθεση με άλλα παρόμοια ψυχολογικά πειράματα πάντως δεν επηρέασε μακροπρόθεσμα την ψυχοσύνθεση των συμμετεχόντων.

Απέδειξε όμως κάτι εξαιρετικά σημαντικό: **ότι ο φόβος και η πίεση είναι οι καλύτεροι συνεργοί της υπακοής σε μια ανώτερη αρχή ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών της τελευταίας, αλλά και οι χειρότεροι εχθροί της ανεξάρτητης σκέψης και λογικής.**

Δείτε εδώ μία σύγχρονη αναβίωση του Πειράματος Μίλγκραμ (με λιγότερους συμμετέχοντες από το πραγματικό οι οποίοι δεν είναι φοιτητές).

Πηγές: Milgram's Experiment on Obedience to Authority, Gregorio

Billikopf Encina, Experiment-resources: Stanley Milgram Experiment, Milgram Experiment Wikipedia

Φωτό:wikipedia

Διαβάστε σχετικά:

-Έριχ Φρομ, [“Ο Άνθρωπος: Λύκος ή Πρόβατο;”](#)

-Αλέξανδρος Μπέλεσης, [Καρλ Γιούνγκ: Οι αλλαγές ξεκινούν από τα άτομα](#)

Άρης Καπαράκης

Συνεργάτης της ΜΚΟ Σόλων

ariskaparakis@gmail.com

16 Ιουλίου 2012